

Не маємо права схибити

Шановне товариство! Дорогі земляки!

Хочу подякувати всім, хто вірить у силу Слова, навіть коли говорять гармати.

«Не поет – бо це ж до болю мало...» – скаже Євген Маланюк про Тараса Шевченка, усвідомлюючи водночас і своє кредо громадянина, полум'яного бунтівника, чиє протестне буття як наслідок самоусвідомлення і самоідентифікації потребувало такого ж слова, яке б стало «карою за довгу ніч образ».

І сьогодні як ніколи актуальні націєтворчі інвективи нашого земляка: «Українець-митець не може, не сміє не бути воїном». Поетичне слово акумулює дух любові, стає образним кодом пам'яті серця. Поетами стають на могилах батьків, друзів, розбитих мрій. Така, на жаль, ціна осяянь.

У буремний для України час як ніколи слухні слова: «Щоб пізнати людину, треба побачити її у мить вибору» (Карл Ясперс). У межовому стані між буттям і небуттям кожен «виїжджає по своїй колії», робить власний моральний вибір, який відкриває найсуттєвіше – життєві пріоритети і духовні цінності, здатність чи нездатність їх захищати. Слово Євгена Маланюка було на руків'ї меча і разом із ним несло потужний мотив Страшного Суду, утверджувало творчість як сенс життя. Читаєш – і ставиш собі питання, чи не відхилилося твоє життя від проекту, чи не доведеться дорікати собі, «що не можеш ти / своїм життям до себе дорівнятись» (Леся Українка)?

Євген Маланюк прожив відміряні долею терміни за проектом, гідним великомученика і героя, осиротілого пілігрима і Князя Духу, пізнавши хміль «веселого галасу бою» і власну безпомічність, але не в битві, а коли згасали козацькі серця його побратимів Василя Тютюнника, Юрія Дарагана від тифозної гарячки. Спливла причина з'яви смертельної епідемії в лавах української визвольної армії – московська біологічна зброя потребувала тестування на людях. Цю гірку правду доніс до сучасників роман В. Шкляра «Маруся», якому передувала копітка робота письменника в архівах. А божевільні ігрища північної повії тривають... Що могли протиставити її підступності, як і безвиході інтернованих таборів у Калуші та Шип'юрні, тіні-козаки? Тільки власний ДУХ, яким наснажували СЛОВО, і ВОЛЮ до життя. Звідси афористична стислість літопису громадянської бурі: «А що ж таке війна?/ Смерть і безсмертя разом», а ще «Пустиня. Пустеля. Юдея./ Все спечено сонцем ненатлим». Хіба не про сьогодні геніальні поетичні візії?

Маланюк мав право на діалог із Шевченком як рівний із рівним не тільки вагою свого обдаровання – цільністю поета і громадянина, для кого націєтворча ідея – над усе. Тому на болісні питання Великого Кобзаря: «Для кого я пишу? для чого?/ За що я Україну люблю?/ Чи варт вона огня святого?» Маланюк дав собі гранично чесну відповідь у далекому передмісті Нью-Йорка, коли напевне знав, що ніколи не змиє пил чужих батьківщин у найчистіших водах рідної Синюхи, не побачить ані рідного Архангелгорода, ані Богу милої дружини й Богом даного сина. То його ціна. Та найболючіше, мабуть, усвідомлювати, що останні обійми будуть із байдужою землею-чужинкою:

Купив цей час фальшивою ціною:
Ісходом, втечею, роками болю й зла.
А треба було впасти серед бою
На тій землі, де молодість цвіла.
А треба було вдаритись кігтями
Закляклих рук в той криворідний ґрунт,
Зерном лишитись – хай би в вовчій ямі, –
Щоб вирости з землі і гнів, і бунт.

Ліричний герой Маланюка вражає суворим виглядом безкомпромісного максималіста, який поляризує світ і бачить причину національного лиха у двоїстій природі української ментальності, бо Україна «Втіха ката й мати яничар».

Кожен із нас сьогодні стоїть на своїй лінії вогню. І кожна душа проходить чистилище тут, на Богом даній нам землі. І ми не маємо морального права «заснуть, втекти, / Сховатись за Мазепу й Крути», за Небесну сотню, за Кіборгів. Не маємо права схибити ні в думці, ані у слові – надто високу ціну сплачено.

Слава Україні!

Антоніна Царук, лауреат
обласної літературної премії
імені Євгена Маланюка.